

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filozofie

Bakalářská práce

**Sňatek arcivévody Františka Ferdinanda d'Este
s hraběnkou Žofií Chotkovou a jeho ohlas na
stránkách dobového tisku**

The Wedding of Archduke Franz Ferdinand of Austria-Este with Countess
Sophie Chotek and its Acceptance on the Pages of the Contemporary Press

Autor: Lucie Fleissigová

Vedoucí BP: Doc. PhDr. Jan Županič, Ph.D.

Rok: 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Doc. PhDr. Jana Županiče, Ph.D. a výhradně s použitím literárních a odborných zdrojů uvedených v použité literatuře.

V Praze, dne 23.6.2009

Lucie Fleissigová

Obsah

1. Úvod	5
2. Dějiny archiverů Františka Ferdinanda d'Este	7
2.1. Dějiny zjevení před samostatným s. 2.1.1.	7
2.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 2.2.1.	12
2.3. Dějiny zjevení před samostatným s. 2.3.1.	14
3. Dějiny zjevení před samostatným s. 3.1.	17
3.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 3.2.1.	17
3.3. Dějiny zjevení před samostatným s. 3.3.1.	18
4. Dějiny zjevení před samostatným s. 4.1.	20
4.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 4.2.1.	20
5. Dějiny zjevení před samostatným s. 5.1.	24
5.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 5.2.1.	24
6. Dějiny zjevení před samostatným s. 6.1.	28
6.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 6.2.1.	28
7. Dějiny zjevení před samostatným s. 7.1.	30
7.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 7.2.1.	30
8. Dějiny zjevení před samostatným s. 8.1.	34
8.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 8.2.1.	34
9. Dějiny zjevení před samostatným s. 9.1.	36
9.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 9.2.1.	36
10. Dějiny zjevení před samostatným s. 10.1.	37
10.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 10.2.1.	37
11. Dějiny zjevení před samostatným s. 11.1.	38
11.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 11.2.1.	38
12. Dějiny zjevení před samostatným s. 12.1.	42
12.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 12.2.1.	42
13. Dějiny zjevení před samostatným s. 13.1.	44
13.2. Dějiny zjevení před samostatným s. 13.2.1.	44

Poděkování

Za odbornou pomoc, rady a vedení při realizaci této bakalářské práce
děkuji Doc. PhDr. Janu Županičovi, Ph.D.

Obsah

Úvod	5
1. Osobnost arcivévody Františka Ferdinand d'Este	7
1.1. Arcivévodův život před seznámením s Žofií	7
1.2. Plány na reformy	12
1.3. Konopiště	14
2. Postava hraběnky Žofie Chotkové	17
2.1. Žofiina rodina	17
2.2. Dospívání hraběnky a její místo dvorní dámy	18
3. Vztah Františka Ferdinanda d'Este a Žofie Chotkové – monarchie v ohrožení?	20
3.1. Seznámení páru a jeho boj za možnost sňatku	20
3.2. Šťastné manželství a společná smrt	24
4. Postoj českého tisku k následníkovi a jeho ženě	28
4.1. Novinové komentáře ke vztahu arcivévody s hraběnkou	29
4.2. Renunciační přísaha Františka Ferdinanda d'Este	30
4.2. Ohlas sňatku v české a uherské společnosti	34
4.2. Svatební obřad na zámku v Zákupích	35
5. Závěr	37
6. Použitá literatura	39
7. Anotace	42
8. Přílohy	44

Úvod

Téma této práce se neznalému čtenáři může zpočátku jevit jako zbytečné a nezajímavé, avšak opak se později ukáže být pravdou. Sňatky v panovnických rodinách se dříve samozřejmě konaly často, avšak jen málokdy vyvolaly takový rozruch a ohlas, jako když se v létě roku 1900 ženil arcivévoda František Ferdinand d'Este.

Nešlo jen o to, že ženich byl následník trůnu, zajímavá byla i nevěsta. Vyvolenou Františka Ferdinanda se totiž stala hraběnka Žofie Chotková, která, ačkoli pocházela ze staré české šlechtické rodiny, nebyla příslušníkem arcidomu rodem rovna. František Ferdinand tak musel za možnost sňatku s Žofií dlouho bojovat. Za normálních okolností totiž morganatický (nerovnorodý) sňatek znamenal pro Habsburky vyloučení z rodiny a zbavení všech práv z členství plynoucích. Arcivévoda to dopustit nechtěl, ale úspěšný byl nakonec jen z části. On sám členem habsburské rodiny zůstal, jeho žena a potomci se však příslušníky arcidomu nikdy nestali.

Úvodní část práce se zabývá osobností arcivévody Františka Ferdinanda d'Este – jeho dospíváním, politickými představami a určitý prostor je věnován i jeho sídlu – Konopišti. Ve druhé kapitole jsem se pro ilustraci pokusila z dostupných zdrojů nastínit život hraběnky Žofie Chotkové před seznámením s arcivévodou. Hlavní část práce je pak věnována vztahu Františka Ferdinanda a Žofie s hlavním důrazem na reakci tisku, která následovala po ohlášení sňatku tohoto páru. Po celé monarchii tisk informoval o průběhu arcivévodova sňatku i o událostech, které mu předcházely. Zaměřila jsem se především na tisk český, který, vzhledem k Žofiině původu, podával o celé věci zprávy velice podrobné.

Z českých novin jsem využila především tři deníky vycházející v době arcivévodova sňatku: Lidové noviny, Národní listy a Národní politiku. Menšími pomocníky mi byly dále také: Český denník, Obnova, Věstník obecní Královského hlavního města Prahy a Zlatá Praha.

Co se týče literatury k tématu mé práce, považuji za základní čtyři knihy. První je monografie s názvem František Ferdinand d'Este, jejímž autorem je Jan Galandauer. Tato kniha, jež vyšla poprvé v roce 1993, byla první objektivní monografií, týkající se arcivévodovy postavy. Dříve vycházející knihy, především ty prvorepublikové, se totiž ke všemu habsburskému stavěly s pochopitelným despektem a někdy až nenávisť. Další kniha, jež mi byla nápomocna, pochází z pera Jiřího Pernese a nese název O trůn a lásku. Kromě pohledu na arcivévodovu osobnost je zde navíc podrobněji zachycen jeho postoj k českému národu a zároveň i vztah našeho národa k arcivévodovi.

Vztahem Františka Ferdinanda d'Este s Žofií Chotkovou se pak zabývá Beate Hammondová ve své knize Největší milostný příběh na dvoře habsburském. V české literatuře dosud bohužel chybí samostatná monografie o Žofii Chotkové. Informace o jejím mládí jsem tak čerpala především z nedávno vyšlé publikace týkající se rodu Chotků, jejímž autorem je Ivo Cerman.

Ke své práci jsem využila i řadu dalších odborných publikací a článků, které mi pomohly nastínit jak život obou hlavních hrdinů tohoto příběhu, tak i postoj, jaký zaujaly jednotlivé části monarchie k jejich sňatku.

1. Osobnost arcivévody Františka Ferdinanda d'Este

1.1. Arcivévodův život před seznámením s Žofií

Celým jménem František Ferdinand Karel Ludvík Josef Maria se narodil 18. prosince 1863 ve Štýrském Hradci jako nejstarší syn arcivévody Karla Ludvíka a jeho ženy arcivévodkyně Marie Annunciaty a podle všech předpokladů měl zůstat jen jedním z arcivévodů. Karel Ludvík se narodil roku 1833 a byl mladším bratrem císaře Františka Josefa I. Od mládí zastával konzervativní názory a příliš velké ambice neměl. Rád reprezentoval trůn při otevírání nových škol, muzeí, mostů a výstav, za což si časem vysloužil přezdívku „výstavní arcivévoda“. Pro Karla Ludvíka byl sňatek s Marií Annunciatou již druhý v pořadí¹ a konal se roku 1862. Nevěsta byla dcerou neapolsko-sicilského krále Ferdinanda II., známého pod přezdívkou „Re Bomba“, který roku 1859 podlehl atentátu.² Po Františku Ferdinandovi se z manželství narodili ještě dva synové – 1865 Otto³, 1868 Ferdinand Karel a nakonec roku 1870 přišla na svět dcera Margarethe Sophie. Marie Annunziata však již v té době trpěla tuberkulózou; děti se s ní mohly vidat jen minimálně, a proto si k ní ani neutvořily pevnější vztah. Žena Karla Ludvíka podlehla nemoci ve svých 28 letech v roce 1871.⁴

Pro své děti potřeboval Karel Ludvík matku a brzy tak začal hledat vhodnou manželku. Roku 1873 se oženil s dcerou bývalého portugalského krále Miguela, teprve osmnáctiletou princeznou Marií Terezií, která žila s rodinou v Bavorsku. Nevěsta byla o dvaadvacet let mladší než ženich a o pouhých osm let starší než František Ferdinand. Marie Terezie se brzy stala

¹ Jeho první ženou byla jeho vlastní sestřenice, saská princezna Margareta, která však již roku 1858 po dvou letech bezdětného manželství zemřela na tyfus. (Pernes J., O trůn a lásku, str. 32).

² Roku 1861 se království stalo součástí sjednocené Itálie a Bourboni přišli o svůj trůn. (Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 10).

³ V dospělosti byl považován za nejkrásnějšího jezdeckého důstojníka armády. Jeho vzhled a oblíbenost však sebou nesly i časté milostné eskapády a další skandály, které pokračovaly i po jeho sňatku se saskou princeznou Marií Josefou, která mu porodila dva syny. Jedním z nich byl budoucí císař Karel I. Arcivévoda Otto se díky častým promiskuitním sexuálním vztahům nakazil syfilidou a zemřel roku 1906 ve Vídni. (Hammondová B., Největší milostný příběh na dvoře habsburském, str. 41 – 45, 148).

⁴ Pernes J., O trůn a lásku, str. 30 – 34.

velice oblíbenou členkou habsburské rodiny. Korunní princ Rudolf se do ní údajně dokonce platonicky zamiloval a sympatie k ní pociťoval i jeho otec, císař František Josef I. František Ferdinand navázal se svou novou matkou velice pevný vztah, který přetrval až do jeho dospělosti, kdy ho Marie Terezie velice podporovala.⁵

Františku Ferdinandovi, jenž byl už jako chlapec spíše vážný a uzavřený, začalo brzy vyučování. Výuka se konala doma se soukromými učiteli a spolu s Františkem Ferdinandem se jí účastnil i mladší Otto. Studium začínalo již ráno v šest hodin a s přestávkami trvalo až do osmi hodin večer. Jestli to však bylo tak náročné, jak to na první pohled vypadá, není úplně jisté. Arcivévodové se učili češtině, maďarštině, francouzštině, italštině, historii, dějinám umění a náboženství. V neposlední řadě byla jízda na koni a další, především s vojenským výcvikem spojené záležitosti. Češtinu vyučoval nadšený český vlastenec Ferdinand Čenský. Jeho úsilí však na arcivévodů prakticky žádný vliv nemělo. Jejich čeština prý podle Čenského dosáhl vynikající úrovně, ale spíše to bylo učitelovo zbožné přání než realita. Přesvědčení o historickém poslání habsburské monarchie se jim snažil vštípit konzervativní protipruský historik Onno Klopp a Františka Ferdinanda pak tato myšlenka provázela po celý život. Dalšími učiteli byli kněz Godfried Marschall a Max Wladimir svobodný pán Beck. S oběma těmito muži navázal František Ferdinand dlouhodobé přátelství, ale s oběma se také později rozešel ve zlém.⁶ Prázdniny měli arcivévodové v září a říjnu a většinu z nich trávili inkognito na cestách po Rakousku-Uhersku i zbytku Evropy, provázeni hrabětem Degenfeldem. V roce 1880 skládal František Ferdinand maturitní zkoušku, ale v další výuce pokračoval až do roku 1883.⁷

Již roku 1875 zemřel ve Vídni arcivévoda František V. d'Este, který byl roku 1859 vyhnán z Modeny, kde původně vládl. Byl bohatý, bezdětný a poslední nositel jména Este. Ve své závěti určil, že svůj majetek zanechá co nejvýše postavenému Habsburkovi, který přijme rodinné jméno Este a

⁵ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 10 – 12.

⁶ Godfried Marschall totiž neschvaloval jeho manželství s hraběnkou Žofíí Chotkovou a Max Wladimira Beck přijal roku 1906 místo předsedy vlády a musel tak plnit především požadavky císaře Františka Josefa I. (Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 16, 107)

⁷ Pernes J., O trůn a lásku, str. 36 – 47.

pokusí se o opětné dobytí jeho italských panství. Korunní princ Rudolf, vzhledem k tomu, že měl v budoucnu usednout na císařský trůn, nebyl vhodnou osobou a volba tak padla na tehdy dvanáctiletého Františka Ferdinanda. Arcivévoda se sice musel naučit italsky, přineslo mu to však finanční nezávislost na hlavě habsburského domu, kterou většina ostatních arcivévodů postrádala, a kterou měl ocenit hlavně po svém sňatku.⁸

Velkou roli v životě Františka Ferdinanda hrálo náboženství – byl bigotním katolíkem, a pak především armáda, kterou považoval za nejdůležitější oporu panovníka. Arcivévoda oblékl císařův kabát již roku 1878, kdy se v necelých patnácti letech stal poručíkem 32. pěšího pluku. Při té příležitosti dostal vlastní vojenský stejnokroj a šavli. Mladý arcivévoda byl nadšen. Samozřejmě to ještě ale neznamenal, že by se František Ferdinand aktivně účastnil činnosti svého pluku. To nastalo až po ukončení jeho studií v roce 1883, kdy byl povýšen do hodnosti nadporučíka a byl přeřazen do Enže ke 4. dragounskému pluku císaře Ferdinanda. Strávil zde pět let, které později považoval ze nejkrásnější ve svém mládí. Není divu – František Ferdinand často zajížděl do nedaleké Vídně, kde si, doprovázen svým bratrem Ottou, dosyta užíval života. Toto chování se ani trochu nelíbilo arcivévodovi Albrechtovi, nejstaršímu mužskému členu habsburského rodu, jenž byl ztělesněním konzervativizmu a tradice. Františka Ferdinanda na to našťestí v dopise upozornil bratranec a zároveň přítel, korunní princ Rudolf,⁹ jenž věděl, jaké názory Albrecht zastává. František Ferdinand vzal Rudolfovy rady na vědomí a svůj životní styl změnil.¹⁰

Během služby v Enži byl arcivévoda roku 1885 povýšen do hodnosti rytmistra. O tři roky později se stal majorem a císař jej přeřadil k pěšímu pluku číslo 102 „Freiherr von Catty“ do Prahy. Ubytoval se na Pražském

⁸ Pernes J., O trůn a lásku, str. 49 – 50.

⁹ Jediný syn Františka Josefa I. a Alžběty Bavorské, který se narodil roku 1858 a v necelých jedenácti letech spáchal v Mayerlingu sebevraždu. S manželkou ani se zbytkem rodiny si tento liberál s pokrokovými názory příliš nerozuměl, život raději trávil po barech a nevěstincích a díky tomu také onemocněl kapavkou. Bolesti spojené s touto nemocí se v pozdějším stádiu snažil přehlušit morfiem spolu s alkoholem. To vedlo ke změnám v jeho osobnosti a touze po ukončení života. Velkou roli nepochybně sehrál i jeho špatný vztah s otcem, který naprosto odmítal všechny jeho názory. Po sobě zanechal jedinou dceru Alžbětu, později nazývanou „rudá arcivévodkyně“. (Životopis Rudolfa, [online]. c 2008, poslední revize 19. 10. 2008 [cit. 21. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://korunniprincrudolf.blog.cz/rubriky/zivotopis-rudolfa>>).

¹⁰ Pernes J., O trůn a lásku, str. 50 – 57.

hradě – měl zde své apartmá i služebnictvo. František Ferdinand měl odtud kousek na panství Konopiště, které koupil rok předtím, v českých zemích vlastnil také panství Chlum u Třeboně.¹¹ Arcivévodova služba v Čechách nezůstala bez následků – krásná dvacetiletá prodavačka Marie Hahnová mu porodila syna. František Ferdinand jí v průběhu let vyplatil dvakrát odstupné a po první světové válce emigrovala Marie spolu se svým synem do Spojených států amerických.¹²

Roku 1889 došlo k události, která navždy změnila Františku Ferdinandovi život. Jediný syn císaře Františka Josefa I., korunní princ Rudolf, spáchal sebevraždu. Novým následníkem trůnu se sice stal otec Františka Ferdinanda, Karel Ludvík, nikdo však nepočítal s tím, že by se v budoucnu ujal vlády, neboť byl jen o tři roky mladší než císař a o politiku se nezajímal. Předpokládalo se, že se svého nástupnického práva vzdá a přenechá místo svému synovi. Oficiálním následníkem trůnu však Karel Ludvík zůstal až do své smrti roku 1896.¹³

Po Rudolfově pohřbu se František Ferdinand vrátil ke svému pluku do Čech, kde si život zpříjemňoval oblíbeným lovem a plesy u místní aristokracie; začal se rovněž věnovat přestavbě zámku Konopiště. V Praze však sloužil krátce, již roku 1890 se v hodnosti plukovníka ujal velení 9. husarského pluku „Hrabě Nadsády“ v Šoproni (německy se město nazývalo Ödenburg). Služba v Uhrách nebyla pro výbušného Františka Ferdinanda nic jednoduchého. Připadal si zde jak v armádě cizího státu, neboť, přestože podle předpisů byla velící řečí němčina, dorozumívala se většina důstojníků i poddůstojníků maďarsky, a to dokonce i v arcivévodově přítomnosti. František Ferdinand se tomu pod hrozbou trestů snažil zamezit. Celá věc se dostala dokonce i do novin, které z této záležitosti rozpoutaly aféru. Pravděpodobně zde je třeba hledat původ nenávisti Františka Ferdinanda vůči Maďarům; považoval je za národ, který se neustále snaží podryvat pozici vládnoucího habsburského rodu a při každé příležitosti s ním diplomatickou, či dokonce vojenskou formou bojuje.¹⁴

¹¹ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 23 – 24.

¹² Hammondová B., Největší milostný příběh na dvoře habsburském, str. 46.

¹³ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 24 – 26.

¹⁴ Pernes J., O trůn lásku, str. 63 – 68.

V květnu roku 1891 byla v pražských Holešovicích zahájena Jubilejní zemská výstava. Tuto, pro Čechy nesmírně důležitou událost, zahájil otec Františka Ferdinanda, arcivévoda Karel Ludvík, provázený svou manželkou a nejmladším synem. František Ferdinand navštívil výstavu několikrát, naposledy 25. září spolu s císařem Františkem Josefem I.¹⁵

Konec tohoto roku byl pro arcivévodu důležitý, neboť v prosinci vykonal svou první oficiální diplomatickou cestu. Císař mu uložil, aby předal ruskému carovi jeho osobní dopis. František Ferdinand bydlel v Petrohradě v Ermitáži ve stejných komnatách, kde o dvacet let dříve ubytovali Františka Josefa. Z cesty se arcivévoda vracel s přesvědčením, že ruský car by měl být spojencem rakouského císaře. Tato myšlenka ho neopustila až do konce života.¹⁶

František Ferdinand rád cestoval. Již v roce 1883 navštívil severní Itálii a roku 1885 cestoval do Egypta. Během doby, kdy sloužil v Uhrách, se rozhodl podniknout cestu kolem světa. Potřeboval však k tomu císařův souhlas, ten ale podobným nápadům zrovna nakloněn nebyl. Arcivévoda si nevěděl rady a obrátil se na svou nevlastní matku, arcivévodkyni Marii Terezii, která o pomoc požádala samotnou císařovnu Alžbětu. František Josef nedokázal své ženě nic odmítnout a povolení k cestě nakonec Františku Ferdinandovi udělil. Podmínkou však bylo, že bude cestovat inkognito. Jako pseudonym si arcivévoda zvolil jméno hrabě z Hohenbergu. Císař mu dal navíc k dispozici nedávno vybudovanou chloubu rakouského loďstva – torpédoborec Kaiserin Elizabeth a v říjnu 1892 svého synovce povýšil do hodnosti generálmajora.¹⁷

Františka Ferdinanda měla doprovázet celá řada osob, včetně preparátora Františka Janáčka, jenž byl tehdy arcivévodovým osobním myslivcem. Sebou si arcivévoda bral soustu knih o zemích, které měl navštívit, podrobné mapy a hlavně pušky spolu s velkou zásobou munice. Lov byl arcivévodovou celoživotní vášní a za svůj život zastřelil neuvěřitelných 274 889 kusů divoké zvěře. Na cestu vyplula loď 16. prosince 1892 z přístavu v Terstu. Arcivévoda navštívil Egypt, Indii,

¹⁵ Tamtéž, str. 70 – 71.

¹⁶ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 32.

¹⁷ Pernes J., O trůn lásku, str. 72 – 75.

Singapur, Indonésii, Austrálii, Čínu, Japonsko, Kanadu, Spojené státy americké, Francii a nakonec Německo. Zpět do Vídně dorazil po deseti měsících pln nových zážitků a přivezl si sebou mnoho vzácných i starých suvenýrů. Během cesty se zúčastnil lovu slonů a také medvídků koala, u nichž žasl nad jejich pasivitou – ze stromů prý padaly až po celé řadě výstřelů. Nejvíce na něj zapůsobily Spojené státy americké – nikoli však svou demokracií, ale spíše federativním uspořádáním států. V Číně si nechal arcivévoda vytetovat na paži malého draka.¹⁸

Během své cesty si vedl deník, který vyšel ve dvou silných svazcích pod názvem Tagebuch meiner Reise um die Erde 1892 - 1893 (Deník mé cesty okolo zeměkoule 1892 – 1893); o korekturu se postaral jeho bývalý učitel Wladimira Beck. Mnoho lidí pochybovalo, že by byl František Ferdinand schopen něčeho takového, jako je napsání knihy. Arcivévodu nedůvěra v jeho vlastní schopnosti velice urážela a mnoho lidí za to nesnášel. Jeho autorství však bylo později bezpochybně dokázáno a kniha je tak důležitým pramenem k poznání arcivévodovy osobnosti.¹⁹

Po svém návratu domů již František Ferdinand zpět do Uher nechtěl a požádal proto císaře o přeložení. František Josef mu vyhověl a 28. dubna 1894 byl arcivévoda jmenován velitelem 38. pěší brigády v Českých Budějovicích.²⁰ Jeho další osudy jsou již spojeny se ženou, která se měla stát tím nejdůležitějším v jeho životě – hraběnkou Žofií Chotkovou.

1.2. Plány na reformy

František Ferdinand, ač konzervativec s odporem k jakémukoli opozičnímu hnutí, chtěl po svém nástupu na trůn uskutečnit řadu reforem, jejichž plány v průběhu svého života postupně měnil, a zůstává otázkou, zda by tím zabránil rozpadu monarchie. Jeho plány úzce souvisely s postojem k válce. Věděl, že bez reforem nebude monarchie dostatečně silná, aby z jakékoli větší války vyšla vítězně. Arcivévoda říkal: „*Především*

¹⁸ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 35 – 40.

¹⁹ Pernes J., O trůn a lásku, str. 87 – 88.

²⁰ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 43.

*musíme mít pořádek ve vlastním domě a musíme mít za sebou všechny národy jako jednoho muže, potom můžeme dělat hurá-politiku.*²¹

Reformy, které plánoval, byly určovány jeho vztahem k jednotlivým národům monarchie – především nenávisť vůči Maďarům. Maďaři utiskovali ostatní národy uherské části říše a prováděli zde tvrdou maďarizaci. Po svém nástupu na trůn chtěl nechat František Ferdinand ještě před svou korunovací změnit ústavu. Z toho důvodu měl v plánu zavést v Uhrách všeobecné volební právo a díky tomu změnit poměr sil v uherském parlamentu ve prospěch nemaďarských národů. Demokraticky zvolený parlament by pak provedl jím plánované změny v ústavě – chtěl především revidovat vyrovnání s Uhry. Zavedení všeobecného volebního práva v Rakousku se však snažil zabránit, protože by zde došlo k tomu samému, co měl později v plánu v Uhrách – k otřesení politických pozic aristokracie – přestože to v Rakousku dopustit nechtěl, byla zde volební reforma roku 1907 uskutečněna.²²

Pouhé oslabení dualismu však jistě nebylo konečným cílem arcivévodových plánů. Názory na ideální uspořádání monarchie se u něj v průběhu let vyvíjely a byly v podstatě trojí: koncept federalizace korunních zemí, k němuž se přikláněl v devadesátých letech, trialismus, jenž u něj převažoval v letech 1903 - 1906 a plány na Velké Rakousko, které byly spojeny s posledními léty jeho života.²³

K plánu na federalizaci korunních zemí se František Ferdinand inspiroval při návštěvě Spojených států amerických. Uhry měly být rozděleny do čtyř či pěti celků, Čechy i Halič do celků dvou. Čechy i Morava měly být navíc rozděleny na část českou a německou, Halič na část polskou a ukrajinskou a v Uhrách měla vzniknout část maďarská, rumunská, slovenská a nejspíš i německá a jihoslovanská. Jednotlivé celky měly být přibližně stejně velké a měly být spojeny silnou ústřední vládou, jednotnou armádou a jednotnou státní řečí – němčinou.²⁴ Jednotná armáda a němčina jako státní jazyk jsou společné všem jeho zamýšleným projektům. V plánu

²¹ Cit. dle: Werstadt J., Zápas Františka Ferdinanda o záchranu habsburské monarchie, str. 20.

²² Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 186 – 187.

²³ Pernes J., O trůn a lásku, str. 141 – 142.

²⁴ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 180.

měl i vybudování nové rakousko-uherské námořní flotily, což se mu částečně podařilo.²⁵

Myšlenka trialismu stála na předpokladu, že vedle Rakouska a Uherska měl vzniknout třetí útvar, který by zahrnoval území s jihoslovanským obyvatelstvem. Mezi jihoslovanské obyvatele monarchie patřili katoličtí Chorvati a Slovinci, pravoslavní Srbové a bosenští muslimové slovanského původu. Srbové zároveň žili i ve vlastním státě – v Srbsku a František Ferdinand se obával, že by vliv tohoto státu na obyvatele monarchie mohl vést až k vytvoření Velkého Srbska a tím pádem i oddělení některých území od Rakouska-Uherska. Proto přišel s myšlenkou trialismu. Vedoucí postavení zde měli mít vždy věrní katoličtí Chorvaté a nově vzniklé království se mělo nazývat Velké Chorvatsko. Králem se měl stát rakouský císař. František Ferdinand byl však svými poradci varován, že Češi by tomuto jistě s klidem nepřihlíželi; navíc by jihoslovanské království ovládalo veškeré mořské pobřeží habsburské monarchie, z čehož by mohl v důležitých chvílích vzniknout problém. Arcivévoda proto myšlenku trialismu postupně opouštěl.²⁶

V posledních letech svého života se František Ferdinand přikláněl k názorům, které vyjádřil Aurel Popovici²⁷ roku 1906 ve své knize *Die vereinigten Staaten von Gross-Österreich* (Spojené státy velkorakouské). Říše měla být přestavěna na etnickém principu do patnácti autonomních národních celků,²⁸ které měl spojovat společný parlament, společná armáda i zahraniční politika.²⁹

1.3. Konopiště

Hrad Konopiště byl na konci 13. století založen Tobiášem z Benešova po vzoru francouzských pevností. V průběhu let prošel

²⁵ Pernes J., *O trůn a lásku*, str. 141, 153.

²⁶ Galandauer J., *František Ferdinand d'Este*, str. 181 – 184.

²⁷ Rumunský právník a politik, jenž žil v letech 1863 – 1917. (Aurel Popovici, [online]. c 2009, poslední revize 2009 [cit. 25. 3. 2009] Dostupné z: <http://www.absoluteastronomy.com/topics/Aurel_Popovici>).

²⁸ Po roce 1908, kdy byla anektována Bosna a Hercegovina, byli do plánu zapojeny i obě tyto země a měly se stát šestnáctým autonomním celkem. (Pernes J., *O trůn a lásku*, str. 144).

²⁹ Pernes J., *O trůn a lásku*, str. 142 – 144.

renesanční a barokní přestavbou a vystřídal mnoho majitelů, např. i Albrechta z Valdštejna. Arcivévoda František Ferdinand d'Este koupil celé konopištské panství roku 1887 od Lobkoviců. Trvalo však ještě několik let než jej začal ve větším rozsahu upravovat k obrazu svému. Jedním z podnětů k započetí přestavby byla smrt korunního prince Rudolfa.³⁰ Předpokládalo se, že František Ferdinand bude v budoucnu císařem a jako takový musel mít dostatečně reprezentativní sídlo – pro Františka Ferdinanda mělo být v budoucnu Konopiště tím, co byl Ischl pro Františka Josefa – letním sídlem panovníkovým.³¹

Hlavní část přestavby v duchu akademického romantismu probíhala pod vedením architektů Josefa Rockera a Františka Schmoranze v letech 1893 – 1896, menší úpravy pak pokračovaly až do arcivévodovy smrti. Základem dnešní podoby dvoupatrového zámku je čtyřkřídlý půdorys. V prvním poschodí se nacházejí reprezentační prostory, ve druhém pak soukromé pokoje následníka trůnu a jeho rodiny. Součástí zámku je i kaple, lovecká chodba, Parůžkový sál či zbrojnice.³² František Ferdinand chtěl z Konopiště vytvořit moderní reprezentativní sídlo a zároveň svůj domov – z toho důvodů nechal zavést do celého zámku elektřinu a ústřední vytápění, instalovat osobní výtah a dokonce i vybudovat několik koupelen, do kterých byla zavedena teplá i studená voda. Přes tuto modernizaci však dbal důrazně na to, aby nedošlo k narušení historického charakteru stavby.³³

Spolu se zámkem se měnilo i jeho okolí. Vznikla nová zahrada, později zvaná Růžová, která byla zbudována s pomocí nejdražších a nejlepších vídeňských zahradníků. Zahradničení bylo hned po lovu arcivévodovou druhou největší vášní – osobně vybíral místo pro každý strom či květinu, které plánoval v zahradě vysadit. Květiny i dřeviny byly dováženy z nejrůznějších koutů monarchie a postupem času byly postaveny i rozsáhlé skleníky pro pěstování teplomilné flóry. Zahrada je doplněna okrasným jezírkem a několika barokními sochami. Roku 1910 rostlo v zahradě 200 druhů růží – 1500 exemplářů vysokokmenných a 7000

³⁰ Brožovský M., Konopiště, str. 7, 11.

³¹ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 83.

³² Mihola R., Tajemství Konopiště, str. 27, 47, 51 – 52.

³³ Pernes J., O trůn a lásku, str. 198.

keřových.³⁴ Za života Františka Ferdinanda byly konopištské zahrady zpřístupněny jen jednou. Stalo se tak mezi 15. a 17. červnem roku 1914 a tuto mimořádnou událost si nenechala ujít celá řada návštěvníků, z nichž mnozí přicestovali i ze vzdálenějších míst. Senzací bylo i to, že se František Ferdinand procházel se svoji rodinou mezi návštěvníky a dokonce se jich ptal na jejich dojmy z prohlídky zahrad.³⁵

Zámecký park se postupně rozrostl až na rozlohu 225 hektarů. Ustoupit mu musela i obec Konopiště, kde byla zbořena všechna stavení včetně cukrovaru, lihovaru a školy. Druhá obec, která podlehl arcivévodově touze vytvořit ucelené území, jež by mohl přebudovat podle svých představ, se nazývala Žabovřesky. Jak jsem již zmínila, byly konopištské zahrady a parky zpřístupněné obyvatelům jen jednou, ve zbylém čase se František Ferdinand snažil obyčejným lidem vstupu na pozemky zabránit. Hranice panství nechal dokonce obehnat ostnatým drátem a po několika letech se mu také podařilo prosadit uzavření veřejných silnic, procházejících jeho majetkem a lidé tak museli do Benešova cestovat oklikou.³⁶

Mezi velké arcivévodovy záliby patřilo sběratelství. Základ jeho sbírek pocházel především z estenského dědictví, jež zahrnovalo velké množství zbraní a dále potom z jeho cesty kolem světa, ze které si kromě mnoha uměleckých předmětů dovezl i trofeje nejrůznějších zvířat, které cestou zastřelil. Tyto trofeje zvířat, spolu s dalšími, které arcivévoda během svého života ulovil, jsou dodnes vystaveny v chodbách konopištského zámku. Jeho chloubou byla také sbírka předmětů se symbolikou sv. Jiří, kvůli níž nechal na Konopišti vybudovat samostatné muzeum. Na konci arcivévodova života čítal její počet 3700 exponátů, z nichž se jich do dnešní doby dochovalo asi 1500 kusů.³⁷

³⁴ Mihola R., *Tajemství Konopiště*, str. 31 – 32.

³⁵ Pernes J., *O trůn a lásku*, str. 212.

³⁶ Pernes J., *O trůn a lásku*, str. 205 – 208.

³⁷ Mihola R., *Tajemství Konopiště*, 2007, str. 35.

2. Postava hraběnky Žofie Chotkové

2.1. Žofiina rodina

Žofie Chotková pocházela jak z otcovy, tak z matčiny strany z nejstarších českých šlechtických rodů – Chotků³⁸ a Kinských.³⁹ Její otec, Bohuslav Chotek z Chotkova a Vojnína (1829 – 1896), byl synem známého českého purkrabího Karla Chotka. Bohuslav Chotek se stal diplomatem v habsburských službách a jeho kariéra začala roku 1849, kdy byl, coby atašé rakouského velvyslanectví, poslán do Stuttgartu. Nějaký čas pak strávil také v Londýně, Moskvě a Berlíně. Zlom jeho kariéry mohl nastat během sporu o tzv. fundamentálky, kdy stál na straně příznivců česko-rakouského vyrovnání a roku 1871 byl dokonce jmenován novým místodržitelem v Čechách. Ještě tentýž rok však návrh na vyrovnání padl a Bohuslav Chotek, aby vyjádřil solidaritu s českou politickou reprezentací, podal okamžitou rezignaci. Podobnou šanci na vzestup již nikdy nezískal a byl opět poslán na vzdálené diplomatické posty. Byl velvyslancem v Madridu a poté byl přeřazen do Bruselu, kde roku 1879 vyjednával sňatek korunního prince Rudolfa s belgickou princeznou Stefanií, který se uskutečnil v roce 1881. Z Bruselu se Bohuslav Chotek přesunul do Drážďan, kde pak roku 1886 dohodnul sňatek arcivévody Otty, bratra Františka Ferdinanda d'Este, se saskou princeznou Marií Josefou.⁴⁰

³⁸ První zmínky o jménu „Chotek“ pocházejí z 12. století, bezpečně jsou však první příslušníci rodu doloženi od 14. století, kdy sídlili na tvrzi Chockov u Plzně. První doklady o jejich příslušnosti k rytířskému stavu máme z roku 1541 u linie „z Chotkova“ a 1583 u linie „z Vojnína“. Roku 1702 byli Chotkové povýšeni do stavu svobodných pánů, přičemž se již vycházelo z toho, že Chotkové z Chotkova a Chotkové z Vojnína jsou dvě linie téhož rodu. Až do konce 17. století byli Chotkové chudým rodem západních Čech. Zlom nastal roku 1698, kdy díky výhodnému sňatku získali rozsáhlý majetek ve středních Čechách, který byl později doplněn i hraběcím titulem. Mezi nejznámější příslušníky tohoto rodu patřil např. Rudolf Chotek, jenž byl kancléřem císařovny Marie Terezie, nebo Karel Chotek, který v předbřeznové době zastával místo nejvyššího purkrabí českého království. (German I., Chotkové: Příběh úřednické šlechty, str. 21 – 25, 60 – 62).

³⁹ První doklady o existenci rodu pocházejí z konce 13. století. Původním sídlem byla vesnická tvrz Vchynice u Lovosic, podle které se i nazývali – Vchynští. Postupem času došlo ke zkomolení jména na dnešní podobu – Kinskí. Ve znaku mají tři kančí kly v rudém poli. Ke známým členům rodu patřil např. František Ferdinand Kinský, nejvyšší kancléř českého království, a dále pak Oktavián Kinský, spoluzakladatel Velké pardubické steeplechase. (Rodina Kinských, [online]. c 2008, poslední revize 2008 [cit. 22. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://www.kinskycastles.com/rodina-kinskych.htm>>).

⁴⁰ German I., Chotkové: Příběh úřednické šlechty, str. 526 – 528.

Bohuslav Chotek se roku 1859 oženil s hraběnkou Vilemínou Kinskou z Vchynic a Tetova. Hned o rok později se jim narodil syn Wolfgang Karel, kterého pak následovaly už jen samé dcery – roku 1861 se narodila Sidonie, 1863 Marie Pia, 1865 Karolina. První březnový den roku 1868 se jako čtvrtá dcera v pořadí narodila ve Stuttgartu Žofie Marie, kterou mohl ještě těsně před svou smrtí vidět její dědeček Karel Chotek. Žofii pak ještě následovaly další tři dcery – Marie Oktávie, Marie Antonie a Marie Henrietta.⁴¹

2.2. Dospívání hraběnky a její místo dvorní dámy

Rodina Bohuslava Chotka žila také nějaký čas na svém zámku ve Velkém Březně a právě zde strávila Žofie své dětství. Její matka se dožila necelých čtyřiceti osmi let a zemřela roku 1886. Krátce nato opustil Bohuslav Chotek státní službu; důvodem byly hlavně vysoké náklady na reprezentaci a jeho ztenčující se finanční zdroje. Informace o Žofiině mládí a o jejím vzdělání jsou jinak téměř nulové. Její písemná pozůstalost se nalézá v soukromém archivu v Arstettenu, a tak alespoň některé informace o jejím dospívání můžeme vyčíst z dochovaných fotografií. Autorem snímků byl Žofiin bratranec, Karel Maria Chotek, který svá díla později vystavoval doma i v zahraničí. Z dochovaných fotografií vyplývá, že Žofie patrně absolvovala domácí výchovu s důrazem na ženské práce.⁴² Co se týče jazyka, mluvilo se u Chotků doma německy, česky rozuměli pramálo.⁴³

Z finančních důvodů přijala dosud svobodná Žofie ve svých dvaceti letech místo dvorní dámy u arcivévodkyně Isabely. Isabela byla od roku 1878 provdána za rakouského arcivévodu Bedřicha,⁴⁴ který měl své sídlo v Bratislavě. Práce u Isabely nepatřila zrovna k nejpříjemnějším, neboť arcivévodkyně byla poměrně panovačná a Žofie musela plnit úkoly, které příslušely spíše služce než dvorní dámě. Její plat činil ročně 2000 korun a

⁴¹ Tamtéž, str. 510, 513.

⁴² Tamtéž, str. 528 – 530.

⁴³ Hammondová B., Největší milostný příběh na dvoře habsburském, str. 18.

⁴⁴ V letech 1914 – 1916 byl vrchním velitelem rakousko-uherské armády. (Bedřich Habsburský - Friedrich von Habsburg, [online]. c 2007, poslední revize 29.6.2007 [cit. 1. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.hrady.cz/wnd_show_text.php?tid=15539>).

rodinu arcivévody Bedřicha doprovázela na jejich statky, které ležely v Uhersku a v českých zemích. Žofie byla oblíbenou společnicí jejich dětí – především osmi dcer, k nimž roku 1897 přibyl ještě vytoužený syn. Několik let poté, co u Isabely Žofie nastoupila, poznala hraběnka muže, který ji navždy změnil život – rakouského arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este.⁴⁵

⁴⁵ Pernes J., O trůn a lásku, str. 114 – 115.

3. Vztah Františka Ferdinanda d'Este a Žofie Chotkové – monarchie v ohrožení?

3.1. Seznámení páru a jeho boj za možnost sňatku

František Ferdinand byl již od mládí přesvědčen, že si nikdy nenechá vnutit do manželského lóže nějakou princeznu. To se ukázalo již roku 1886, kdy jako nevěstu odmítl saskou princeznu Matyldu.⁴⁶ Později jedné hraběnce dokonce řekl, že mladá osmnáctiletá „písklata“ ho nezajímají, a že nechce svou ženu nejdříve vychovávat.⁴⁷

Nelze se tedy divit, že ho zaujala právě Žofie. Většina autorů shodně uvádí, že k tomu došlo na podzim roku 1894 v Praze na plese, který pořádal zemský místodržitel Thun a který tak krásně popisuje Ludwig Winder ve své knize *Následník trůnu*.⁴⁸ Přesné místo a dobu, kdy se arcivévoda s hraběnkou seznámil, se však asi již nikdy nedovíme. Bylo totiž zjištěno, že dopisy si vyměňovali již půl roku předtím a také další skutečnosti nasvědčují tomu, že se znali nejpozději již od roku 1892, tedy ještě před arcivévodovou cestou kolem světa. Podzimní ples pro ně pravděpodobně tedy neměl takový význam, jaký se mu dříve přisuzoval. To, že se milovali již dříve,

⁴⁶ Tato princezna byla údajně velice inteligentní, byla však i dosti ošklivá a kdysi ji odmítl i korunní princ Rudolf. Aby nedošlo k uražení saského dvora, bylo rozhodnuto, že jinou saskou princeznu si vezme bratr Františka Ferdinanda, arcivévoda Otto. (Gröšingová S.-M., *Vraždy v rodě habsburském*, str. 177)

⁴⁷ Gröšingová S.-M., *Vraždy v rodě habsburském*, 2003, str. 177, 181.

⁴⁸ „Hraběnka Žofie z Chotkova a Vojnína měla šestadvacet let, když jí onoho večera ukázali budoucího císaře. Neustále ho sledovala pohledem, přesvědčena, že si to klidně smí dovolit, neboť si jí nepovšimne. Hezký jí nepřípadal, zato zajímavý. Nejen z toho důvodu, že šlo o příštího císaře; jeho chorobně bílý obličej s šedomodrým, zamříženým očima se jí zdál přitažlivý. Mohla ho pozorovat nerušeně; o ní se nikdo nestaral. Náhle se silně začervenala. Všimla si, že arcivévoda zachytil její pohled a že se na ni zřejmě ptá hraběte Wurmbanda. Hraběnka Chotková ztratila svou jistotu, když uviděla, že na ní sice utkvěl pohled arcivévodův, že si ji však také měří Wurmband. Na vteřinu se jí zmocnila radost i strach; lichořilo jí, že upoutala prince, ale obávala se, že by o ní mohl Leo Wurmband leccos nepěkného napovídat... Otočila se a zamířila do vedlejšího sálu. Ještě dřív, než tam došla, postřehla, že někdo jde za ní. František Ferdinand a hrabě Wurmband se náhle oddělili od skupinky, která se utvořila kolem arcivévodů, a hnali se za hraběnkou. Slyšela, jak ji hrabě oslovuje a jak ji zdraví. Zastavila se a uviděla vedle hraběte arcivévodu. Po prvních minutách, které vyplnil hrabě nic neříkajícími frázemi, se hraběnka ocitla s arcivévodou o samotě. Sebejistota se jí vrátila, se zářícíma očima naslouchala Františku Ferdinandovi. Zatím mnoho mluvit nemusela, neboť hovor vedl obratně on; to umění obdivuhodně ovládal, když byl šťastný, což se stávalo jen výjimečně. Cítil, že je šťastný a nevěděl proč. Na večeru pořádaném na českém místodržitelství bylo hodně krásnějších a elegantnější oblečených žen než hraběnka Chotková, líbila se mu však víc než všechny, její krásné hnědé oči ho oplétaly a jemu bylo, jako by ji znal už dávno, jako by mu byly tahy její tváře a zvuk jejího hlasu odedávna důvěrně známy.“ (Cit. dle: Winder L., *Následník trůnu*, str. 173 – 175).

potvrzuje i dopis z roku 1894, ve kterém arcivévoda píše, že jeho láska nikdy nezvadne a ani nebude zlomena.⁴⁹

Roku 1895 se u Františka Ferdinanda objevila tuberkulóza. Onemocnět touto nemocí, která před lety zabila i jeho matku, znamenalo poloviční rozsudek smrti. Jelikož ještě nebyly známy účinné léky, byl jediným druhem léčby fyzický a duševní odpočinek a pobyt na čerstvém vzduchu v příznivém podnebí. Pro temperamentního Františka Ferdinanda být v klidu a odpočívat jistě nebylo nic snadného. Nějaký čas strávil se svým doprovodem v Jižních Tyrolích, pak se přesunul na ostrov Lošinj v Jaderském moři a roku 1896 podnikl plavbu po Nilu. Během této cesty ho navštívila jeho rodina, která potom pokračovala do Svaté země. Arcivévoda Karel Ludvík se zde napil vody z řeky Jordánu a nakazil se tyfem. Nemoci podlehl ještě předtím, než za ním stihl jeho nejstarší syn dorazit.⁵⁰

František Ferdinand se nyní stal následníkem trůnu; císař mu to však oficiálně potvrdil až v dubnu roku 1897. Přestože většina lidí už Františka Ferdinanda kvůli nemoci pohřbívala,⁵¹ léčba se u arcivévody zdařila a na jaře 1898 byl zcela zdravý. Císař ho navíc jmenoval do postavení, které odpovídalo funkci generálního inspektora vojenských jednotek. Během nemoci si s Žofií tajně vyměnil stovky dopisů, o jejichž doručení se staral František Janáček, kterému arcivévoda naprosto důvěřoval. Žofiiny dopisy měly nepochybně velký vliv na arcivévodovo uzdravení.⁵²

Scházet se museli tajně. Žofie navštěvovala svého nemocného otce a neprovdané sestry v Drážďanech a cestou tam zajižděla na Konopiště. Dvakrát spolu dokonce podnikli tajnou plavbu na palubě parníku „Liburnia“. Arcivévoda byl také častým hostem v Bratislavě u arcivévody Bedřicha a arcivévodkyně Isabely, u které pracovala Žofie jako dvorní dáma. Isabela doufala, že arcivévodovy návštěvy platí jedné z jejích dcer, protože mít za zetě budoucího císaře by jistě nebylo špatné. Vše se provalilo na konci roku 1898, kdy arcivévoda zapomněl v bratislavském paláci v koupelně hodinky a sluha je přinesl arcivévodkyni Isabele. Ta neodolala a otevřela jeden

⁴⁹ Pernes J., *O trůn a lásku*, str. 105 – 107.

⁵⁰ Galandauer J., *František Ferdinand d'Este*, str. 43 – 50.

⁵¹ To se týká především Maďarů, kteří doufali, že se František Ferdinand nikdy císařem nestane. (Großingová S.-M., *Vraždy v rodě habsburském*, str. 187)

⁵² Pernes J., *O trůn a lásku*, str. 93 – 99.

z přívěšků. V něm však nebyla fotografie jedné z jejích dcer, ale její dvorní dámy Žofie. Zda k této události skutečně došlo, zůstává nejasné, faktem je, že vztah Isabely se k oběma dotyčným změnil a počátkem následujícího roku Žofie místo dvorní dámy opustila.⁵³ Pro hraběnku to byla tvrdá rána. Její otec zemřel v chudobě v říjnu roku 1896 a tak Žofie neměla žádný zdroj obživy. Obrátila se proto na své četné příbuzné, kteří jí nabídli svoji pohostinnost. Žofie postupem času bydlela nejprve v Sasku, pak se přesunula do Slezska a nakonec skončila u svého bratrance, výše zmiňovaného fotografa, na zámku Velké Březno v Čechách.⁵⁴

František Ferdinand byl donucen jednat a 15. března 1899 poprvé požádal císaře Františka Josefa I. o povolení ke sňatku, bez něhož by svazek nepřicházel v úvahu. Překážkou však byl Žofiin původ. Žofie Chotková, přestože pocházela z nejstarších českých šlechtických rodin, byla pouhou hraběnkou a arcivévodovi tedy nebyla rovna rodem. Děti z takovýchto morganatických manželství Habsburků byly dle Habsburského rodinného řádu⁵⁵ natrvalo vyloučeny z rodiny a z nástupnictví na trůn. Císař žádost Františka Ferdinanda nezamítl, ale řekl, že si musí vše dobře promyslet, a že mu za nějaký čas sdělí své rozhodnutí. Císař, který doufal, že si následník své rozhodnutí ještě rozmyslí, přemýšlel celý rok. Není ani divu – uherská, věčně opoziční polovina říše, totiž pojem morganatické manželství neznala a mohlo se tak stát, že by Žofie byla korunována na uherskou královnu a její děti by měly právo usednout na trůn. To samé platilo pro české země, neboť Obnovené zřízení zemské se o morganatickém manželství také nezmiňuje.⁵⁶ To by v konečném důsledku mohlo vést až k úplnému rozdělení říše, což František Josef jistě dovolit nechtěl. Nevyhovět následníkovi trůnu však také nešlo. Císař už byl starý, jeho jediný syn spáchal v roce 1889 sebevraždu a kdyby se něco podobného mělo opakovat třeba v případě Františka Ferdinanda, tak kdo by pak usedl na trůn? Snad arcivévodův mladší bratr Otto? O jeho nástupnictví

⁵³ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 60 – 62.

⁵⁴ Cerman I., Chotkové: Příběh úřednické šlechty, str. 535.

⁵⁵ Nevěsta (popř. ženich) musela pocházet z křesťanského, nyní nebo v minulosti vládnoucího rodu. Tento rodinný řád platil u Habsburků již od nepaměti a byl kodifikován roku 1839. 12. června 1900 jej navíc doplnil přesný výčet rovnorodých rodin. Až do pádu monarchie byl rodinný řád tajný. (Županič J., Habsburkové ve 20. století, Historický obzor, 1/2 2006, str. 2, 4).

⁵⁶ O zákazu morganatického nástupnictví se sice zmiňují finální akta Vídeňského kongresu, avšak mohlo se stát, že ve vyhrčené situaci by byly opozicí v Čechách či Uhrách ignorovány.

se vážně uvažovalo v době nemoci Františka Ferdinanda, nicméně vzhledem k projevující se syfilis a nevoli Františka Josefa k Ottovu životu tráveného v nevěstincích či barech, nebyl v této době již vhodným kandidátem. František Josef tedy musel přijít na řešení, které by bylo akceptovatelné jak pro něj samotného, tak i pro Františka Ferdinanda.⁵⁷

Během roku začala na Žofii naléhat spousta lidí – od svatby se ji snažil odradit hlavně ctižádostivý Alfred kníže Montenuovo⁵⁸ a poté i Godfried Marschall, bývalý arcivévodův učitel náboženství. František Ferdinand naopak získal podporu dvou mocných žen v habsburské monarchii – první byla Stefanie, vdova po korunním princí Rudolfovi, druhou se stala Marie Terezie, arcivévodova nevlastní matka, které na synově štěstí velice záleželo. Smutným faktem bylo, že proti sňatku se postavili oba arcivévodovi bratři. František Ferdinand na císaře během roku hodně apeloval a nakonec se to vyplatilo. Dne 8. dubna 1900 mu císař souhlas se sňatkem dal. Podmínkou ovšem bylo, že budou vyřešeny případné konstituční obtíže. Po tajné květnové konferenci v Budapešti, které se zúčastnil císař, ministr zahraničí Goluchowski a ministerští předsedové Körber a Szell, byl Františku Ferdinandovi předložen její výsledek. Pro Žofii to znamenalo, že sňatkem nezíská ani titul arcivévodkyně, ani tituly, práva, erby a finanční nároky, které jsou spojeny s členstvím v arcidomu, včetně příjmů z dědictví rodu Este. Z těchto práv bylo zároveň vyloučeno i legitimní potomstvo vzešlé z tohoto manželství.⁵⁹ František Ferdinand s podmínkami souhlasil a 28. června se ve Vídni konala slavnostní renunciační přísaha, kterou 1. července následoval sňatek v Zákupích, po kterém byla Žofie povýšena na „kněžnu z Hohenbergu“. Renunciační přísaze i sňatku bude větší pozornost věnována v následující kapitole.

⁵⁷ Pernes J., *O trůn a lásku*, str. 115 – 120.

⁵⁸ Alfred kníže Montenuovo (1854 – 1927), nejvyšší hofmistr, byl vnukem Marie Luisy. (Großingová S.-M., *Lásky trůnu habsburského*, str. 279).

⁵⁹ Hammondová B., *Největší milostný příběh na dvoře habsburském*, str. 108 – 121.

3.2. Šťastné manželství a společná smrt

Libánky strávili novomanželé na Konopišti, které se stalo jejich novým domovem. Rok a necelý měsíc po svatbě se narodilo první dítě; byla to holčička a dostala jméno Žofie, v září roku 1902 se pak narodil chlapec, který dostal při křtu jméno Max, a o dva roky později přibyl do rodin ještě Ernst.⁶⁰ Poslední dítě očekávali roku 1908, chlapec se však narodil mrtvý. Přes tuto smutnou událost zůstalo jejich manželství pevné a harmonické, v celé monarchii platilo za jedno z nejšťastnějších a dokládá to i spousta fotografií, které se zachovaly z jejich rodinného života.⁶¹ Manželé spolu často cestovali, někdy i do vzdálenějších krajín. Z Egypta, který arcivévoda jednou navštívil již během své nemoci, si dokonce na Konopiště přivezli jedenáctiletého chlapce jménem Ahmed. Zda k tomu manžele vedla lítost nad chlapcem, či jen pouhá vidina oživení života na Konopišti, není úplně jasné. Jisté však je, že mladík si na život v Čechách zvykl velice rychle.⁶²

Idylické rodinné chvíle však občas střídala tvrdost dvorského ceremoniálu a pohrdavé chování arcivévodů a arcivévodkyň vůči Žofii. Nepříjemností spojených s postavením morganatické manželky byla celá řada. Žofie, která byla roku 1909 povýšena z kněžny na vévodkyni, nesměla během svých vídeňských pobytů bydlet v Hofburgu, nesměla se účastnit rodinných obědů, nesměla jezdit ve stejném kočáře jako její manžel a vstup do dvorní lóže v divadle jí zůstal také uzavřen. Při plesech pro ni vždy musel být hledán nějaký muž do páru, neboť Žofie nemohla nastupovat spolu se svým manželem, ale měla místo až za poslední patnáctiletou arcivévodkyní. S ohledem na stovky let propracovávaný španělský ceremoniál jsou tyto věci pochopitelné, nelze se ovšem divit, že manželům to bylo velice nepříjemné a tak se čas strávený ve Vídni snažili omezit na minimum.⁶³ Situace se začala zlepšovat po letech manželství. Například na

⁶⁰ Válku strávily děti na Konopišti a poté našly nový domov v Rakouské republice. Žofie se roku 1920 vdala za Bedřicha hraběte Nostitze a zemřela až roku 1991 v Salzburgu. Oba její bratři se v roce 1938 stali předmětem nacistické perzekuce a nějaký čas tak byli vězněni v koncentračním táboře Dachau. Jejich zdraví tímto pobytem značně utrpělo a Ernst zemřel již roku 1954 ve Štýrském Hradci, jeho bratr Max ho následoval o osm let později ve Vídni. (Pernes J., *O trůn a lásku*, str. 250 – 251).

⁶¹ Galandauer J., *František Ferdinand d'Este*, str. 69 – 72.

⁶² Němec V., *Vysoký pán konopišťský aneb nelichotivý portrét následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este*, str. 55.

⁶³ Hammondová B., *Největší milostný příběh na dvoře habsburském*, str. 139 – 142.

plese, který se konal v únoru roku 1914, se císař před očima všech posadil na krátkou chvíli vedle vévodkyně a bavil se s ní. Účastníci plesu tehdy nevěřili vlastním očím. Samozřejmě, že to ještě neznamenal přijetí do rodiny, ale viditelný pokrok to byl.⁶⁴

Roku 1906 zemřel na syfilis bratr Františka Ferdinanda, arcivévoda Otto a druhým v pořadí na trůn se nyní stal Ottův syn Karel, s nímž, jako nástupcem, František Ferdinand bez pochyby počítal. Potvrzuje to program převzetí trůnu, který měl František Ferdinand připraven na dobu, kdy konečně usedne na trůn. Arcivévoda Karel František Josef je zde výslovně uveden jako následník trůnu a to přinejmenším do doby, než by se případně Františku Ferdinandovi narodily jiné děti z dalšího, stavovsky rovného manželství.⁶⁵

V roce 1911 se zjistilo, že arcivévodův nejmladší bratr František Karel se již před dvěma lety tajně oženil s dcerou profesora vídeňské techniky a císař ho nyní v důsledku toho vyloučil z habsburské rodiny. František Ferdinand, ač jistě měl pochopení, svého bratra v tomto okamžiku nepodpořil a oplatil mu stejnou mincí jako on kdysi, když nepodpořil jeho sňatek s Žofií. František Karel opustil území monarchie a žil jako prostý muž pod jménem Ferdinand Burg.⁶⁶

Situace před první světovou válkou byla značně napjatá. Již roku 1908 došlo ke krizi na Balkáně. Rakousko-Uhersko totiž anketovalo Bosnu a Hercegovinu, což se ani trochu nelíbilo Srbsku a ani ostatním státům Evropy, jelikož došlo k porušení mezinárodního práva. Nakonec však došlo k uklidnění situace a Srbsko na jaře 1909 anexi uznalo. „Kotel“ ale vřel dál. Roku 1912 vytvořilo Bulharsko, Srbsko, Řecko a Černá Hora tzv. Balkánský svaz a zahájily válku proti Turecku, kterou později vyhrály. František Ferdinand se jakékoli války obával. Věděl, že Rakousko-Uhersko potřebuje reformy a k těm bylo zachování míru potřeba.⁶⁷ Sestra Žofie Chotkové, Jindřiška Nostitzová, později vypravovala, co ji jednou následník trůnu řekl

⁶⁴ Großingová S.-M., Vraždy v rodě habsburském, str. 210.

⁶⁵ Hammondová B., Největší milostný příběh na dvoře habsburském, str. 148, 163.

⁶⁶ Pernes J., O trůn a lásku, str. 246.

⁶⁷ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 113 – 118.

na Konopišti: „*Pamatuj si to dobře, za mne válka nikdy nebude, ta by nás mohla připravit o všechno.*“⁶⁸

Dne 17. srpna 1913 byl následník trůnu jmenován generálním inspektorem veškeré branné moci. Znamenalo to, že byl pověřen vedením velkých manévřů, měl právo podávat návrhy císaři a všem vládním místům a také vyžadovat od všech vojenských míst zprávy.⁶⁹ Jedny z manévřů, kterých se měl František Ferdinand zúčastnit, se měly konat v červnu 1914 v Bosně a Hercegovině. Jelikož se v této zemi objevilo mnoho letáků, ve kterých hrozili arcivévodovi smrtí, bylo Františku Ferdinandovi mnoha lidmi doporučováno, aby od účasti upustil. Za špatné znamení bylo považováno i to, že arcivévoda roku 1913 zastřelil při lovu vzácného bílého jelena. Kdo tak učiní, má do roka zemřít. František Ferdinand však nechtěl dát nikomu najevo, že se snad bojí a rozhodl se do Bosny a Hercegoviny vypravit. Arcivévodu měla doprovázet i jeho žena, zatímco děti měly zůstat se svým vychovatelem na panství v Chlumu u Třeboně.⁷⁰

Krátce před odjezdem na manévry navštívil arcivévodu na Konopišti německý císař Vilém II., který si jeho důvěru získal tím, že Žofii bral jako rovnoprávnou manželku následníka trůnu. Mnozí lidé se domnívali, že během návštěvy, která se uskutečnila 12. – 13. června 1914, byla v konopištských zahradách domluvena válka.⁷¹ O arcivévodově postoji k válce jsem se již zmiňovala, a proto jen vysvětlím, že tato pomluva se rozšířila hlavně po skončení války, kdy se lidé snažili nalézt viníka za své neštěstí.

Dne 24. června dorazil následnický pár do Bosny a Hercegoviny; manévry proběhly v pořádku a návštěva měla být slavnostně zakončena dopoledne 28. června na sarajevské radnici. O průběhu atentátu existují desítky svědectví a všechny se shodují v tom, že bezpečnost arcivévodovy a jeho ženy byla pod vedením zemského vojenského velitele Oskara Potiorka velice špatně zajištěna. Již během cesty na radnici zasáhla kolonu vozů bomba a jeden z podplukovníků byl raněn. Logické by bylo okamžité ukončení oficiálního programu; František Ferdinand se však se svou ženou

⁶⁸ Werstadt J., Zápas Františka Ferdinanda o záchranu habsburské monarchie, str. 51.

⁶⁹ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 123.

⁷⁰ Pernes J., O trůn a lásku, str. 218.

⁷¹ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 176.

rozhodl pokračovat. Jedinou změnou bylo, že se arcivévoda rozhodl navštívit zraněného podplukovníka Merizziho v nemocnici. Tato skutečnost ovšem nebyla sdělena řidiči prvního vozu kolony a tak špatně odbočil. Organizátoři si chybu uvědomili a kolona začala couvat. Vozidlo arcivévody na krátkou chvíli zastavilo u jedné z mnoha skupinek lidí, kteří celý slavnostní průjezd městem sledovali. Právě zde však stál i mladý atentátník Gavrilo Princip,⁷² který v tu chvíli vytáhl pistoli a začal bezmyšlenkovitě střílet. Jeho palba však měla zničující účinek. První z výstřelů rozerval Žofii břišní aortu, druhý Františku Ferdinandovi krční tepnu. Jeho poslední slova měla znít: „Žofi! Žofi! Neumírej mi! Zůstaň žít pro mé děti...“⁷³ Vévodkyně zemřela téměř okamžitě, následník trůnu o několik minut později v sídle zemské vlády, kam se vůz okamžitě rozjel. Světová válka měla své první dvě oběti...⁷⁴

Děti následnického páru se o smrti rodičů dověděly následující den ráno. Pohřeb začal 3. července ve dvorní kapli v Hofburgu a František Josef se ho zúčastnil jako jediný z evropských monarchů. Bylo to jednak kvůli tomu, že Žofii nemohly být vzdány stejné pocty jako Františku Ferdinandovi, ale také kvůli tehdejší zahraničně-politické situaci. Manželé byli pochováni v hrobce, kterou nechal arcivévoda vybudovat na svém zámku v Artstetten, jelikož věděl, že by Žofie nemohla být nikdy pohřbena v kapucínské kryptě ve Vídni.⁷⁵

V novinách⁷⁶ se objevila řada soustrastných článků; lítost byla projevována především nad dětmi následnického páru, které zůstaly bez rodičů. Jelikož však nebyli manželé mezi širokou veřejností příliš populární, dotkla se jejich smrt osobně málokoho.

⁷² Bosensko-srbský politický aktivista, člen organizace Mladá Bosna, který ve spolupráci se členem srbské organizace Černá ruka plánoval spolu s dalšími mladíky provést na Františka Ferdinanda atentát. Jelikož Principovi nebylo ještě ani dvacet let, nemohl být později dle zákonů za svůj čin popraven a byl tedy odsouzen ke dvaceti letům vězení, které měl strávit v českém pevnostním vězení Terezín. Zemřel zde však předčasně již na jaře roku 1918. (Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 199 – 203).

⁷³ Cit. dle: Pernes J., O trůn a lásku, str. 233.

⁷⁴ Tamtéž, str. 227 – 234.

⁷⁵ Gröšingová S.-M., Vraždy v rodě habsburském, str. 226 – 228.

⁷⁶ Viz. např. Český denník, Lidové noviny, Národní politika, Národní listy, Zlatá Praha. V novinách byla zároveň odsuzována okamžitě rozpoutaná protisrbská perzekuce.

4. Postoj českého tisku k následníkovi a jeho ženě

Zpráva o sňatku Františka Ferdinanda s Žofií byla doslova „bombou“. Jistě, již v minulosti došlo v habsburské rodině k uzavření morganatického sňatku,⁷⁷ nikdy však nešlo o následníka trůnu. První zprávy o chystaném sňatku se v českých novinách objevily v úterý 26. června 1900 a celý následující týden byly pak událostí číslo jedna, která nesměla chybět v žádných novinách.

O vztahu snoubenců a jejich brzké svatbě se psalo nepochybně hodně, nemohlo se však psát jakkoli. Novináři, stejně jako všichni občané, byli limitováni trestním zákoníkem z roku 1852, který zakazoval jakékoli urážky na adresu členů habsburského domu: *„Jestliže se činění taková, nebo skutkem uražení vezmou předse proti jiným údům domu císařského, potrestati se mají jakožto zločin žalářem od jednoho až do pěti let, ač nejsou-li zločinem, na kterýž uložen jest trest těžší. To platí i o údech domu císařského, kteří již zemřeli.“*⁷⁸

Jelikož se čeští novináři vyjadřovali ke sňatku se sympatiemi, neměli s tímto zákonem problém. Není divu, ač byla Žofie vychovávána v německém prostředí, byla stále členkou starého českého rodu Chotků a česká veřejnost tak brala sňatek jako své malé vítězství.

Jednotlivé noviny se ve spojení se sňatkem nejvíce zaměřovaly na tato témata: osobu Žofie a její vztah s následníkem, průběh slavnostní přísahy Františka Ferdinanda, ohlas sňatku v českých a uherských zemích a v neposlední řadě na vlastní obřad.

⁷⁷ Nejranějším příkladem takového svazku je spojení Ferdinanda Tyrolského a dcery augšpurského patricia Filipíny Welskové, kteří se tajně vzali roku 1557 na zámku v Březnici. (Hammondová B., Největší milostný příběh na dvoře habsburském, str. 101).

⁷⁸ Cit. dle: Obecný zákon trestní daný dne 27. května 1852, s dodatkem daným dne 17. prosince 1862, § 64.

4.1. Novinové komentáře ke vztahu arcivévody s hraběnkou

Osobou Žofie Chotkové se zabývaly především Lidové noviny:⁷⁹ „Hraběnka Žofie Chotková, vysoký to štíhlý zjev, jemného oduševnělého obličej, narodila se 1. března 1868 ve Štutgartu jako čtvrtá dcera říšského hraběte Bohuslava Chotka a jeho manželky Vilemíny, rozené hraběnky Kinské. Dostalo se jí velmi pečlivého vychování. Hlubším studiím věnovala se hraběnka nejvýš horlivě.“⁸⁰ Na hraběncin původ nezapomínaly ani Národní listy:⁸¹ „...jsme přesvědčeni, že hr. Žofie Chotková, nechť jako kněžna, nechť jako družka následníka na trůnu českém, vnitrorakouském a uherském zachová si z tradic svého nezapomenutelného otce, který sám navzájem rád se dovolával opět svého otce, nejvyššího purkrabí v království českém, lásku k zemi, jejížto lesk z vážnosti obnoviti...“⁸² Česká veřejnost doufala, že hraběnka bude na arcivévodu ve vztahu k českým zemím působit pozitivně; tato přání se však ukázala jako lichá, neboť, jak jsem se již zmínila, hraběnka byla vychovávána v německém prostředí, česky téměř neuměla a její zájem o místní politiku také příliš veliký nebyl.

Průběh vztahu snoubenců sledovaly opět Lidové noviny a při jejich čtení se nelze ubránit vzpomínce na dnešní bulvární tisk: „Milostná známost arcivévody s hraběnkou Chotkovou trvá již sedm let. Poznali se, když hraběnka byla dvorní dámou arcivévodkyně Isabely, manželky arciv. Bedřicha. Dlouhý čas se nevědělo o jeho náklonnosti a když na veřejnost vešla zpráva o tomto svazku srdcí, obíhaly již četné pověsti o arciknížeti a jeho nevěstě. Vědělo se však jistě pouze to, že rozhodnutí arciknížete, vejíti ve sňatek s hr. Chotkovou, jest pevné a že arcikníže pevnou a nezlomnou vůlí, jež ho vůbec vyznamenává, jest rozhodnut překonati všechny těžkosti jež by se mu snad stavěly do cesty...“⁸³ Autor pak dále upozorňuje na důležitou úlohu, kterou hraběnka sehrála při uzdravení arcivévody

⁷⁹ Deník, založený Adolfem Stránským roku 1893 v Brně, který byl orgánem Moravské strany lidové – moravských Mladočechů. (Beránková M., Dějiny československé žurnalistiky, str. 199).

⁸⁰ Cit. dle: Lidové noviny, 27. června 1900, str. 5.

⁸¹ Deník, který začal díky Juliu Grégrovi vyházet roku 1861 a byl hlavním orgánem Národní strany svobodomyslné, tzv. Mladočechů. Mladočeši podporovali myšlenku volební reformy a za drobné ústupky i vídeňskou vládu. Od roku 1901 byl jejím hlavním představitelem Karel Kramář. (Beránková M., Dějiny československé žurnalistiky, str. 154).

⁸² Cit. dle: Národní listy, 27. června 1900, str. 2.

⁸³ Cit. dle: Lidové noviny, 27. června 1900, str. 4.

z tuberkulózy a také na rok 1899, kdy Žofie musela opustit místo dvorní dámy u arcivévodkyně Isabely. „...od té doby zdržovala se u příbuzných v Drážďanech nebo ve Velkém Březně v Čechách. Tam obrátila se v posledním letě pozornost lázeňských hostů na hraběnku, jež svým skromným vystupováním a svou prostotou dovedla si získat všeobecné sympatie. Svého ženicha arciknížete viděla jen někdy. Setkávala se s ním u spřátelených šlechtických rodin, jež arcikníže navštěvoval.“⁸⁴ O svém úmyslu oženit se informoval následník císaře právě v roce 1899. Císař Františka Ferdinanda vyslechl a nakonec mu sdělil, aby si vzal ještě rok na rozmyšlenou. Během roku se stanovisko následníka nezměnilo a císař tedy ustoupil.⁸⁵

4.2. Renunciační přísaha Františka Ferdinanda d'Este

Aby František Ferdinand obdržel od císaře Františka Josefa I. souhlas se sňatkem,⁸⁶ musel nejprve složit renunciační přísahu.⁸⁷ Ta byla stanovena na 28. června 1900 - tedy na den přesně čtrnáct let před sarajevským atentátem. Renunciace nebyla sama o sobě nic neobvyklého; konala se u příležitosti sňatku každé arcivévodkyně, která se vdávala mimo habsburský dům. Co ovšem bylo zarážející, byl fakt, že ji skládal arcivévoda, muž, který i nadále zůstával následníkem a členem habsburského domu a sám se tak nevzdával ničeho. František Ferdinand se zříkal práv členů habsburského domu pro svou budoucí manželku i případné potomstvo. Článků týkajících se renunciační přísahy vyšla celá řada a právě její dodržení či porušení bývá častou otázkou historiků v souvislosti s tím, kdyby František Ferdinand nakonec skutečně usedl na trůn.

⁸⁴ Cit. dle: Tamtéž, str. 5.

⁸⁵ Cit. dle: Národní politika, 26. června 1900, str. 1.

⁸⁶ Habsburský rodinný řád, který byl kodifikován roku 1839, značně posílil pozici vladaře v záležitostech habsburského domu. Císař měl soudní pravomoc nad všemi příslušníky rodiny a zároveň byl třeba jeho souhlas s každým zamýšleným sňatkem arcivévodů a arcivévodkyň. Získal tím mimořádnou moc spolu s právem ovlivňovat soukromý život jednotlivých členů rodiny. (Županič J., Habsburkové ve 20. století, Historický obzor, 1/2 2006, str. 2).

⁸⁷ Renunciace znamená vzdání či zřeknutí se něčeho; mluví se zvláště o renunciacích dcer v panovnických rodinách vdávajících se mimo arcidům, kdy jsou spolu se svým potomstvem vyloučeny z dědictví.

Od 26. června se jednotlivé listy zabývaly teoretickými a právními úvahami nad postavením Žofie a jejích budoucích dětí. Národní politika⁸⁸ psala: „*Jakým způsobem měla být upravena pro věčné časy platnost neschopnosti nástupnictví trůnu pokud se týče dítek arciknížete Františka Ferdinanda, byla podle vídeňských zpráv záležitostí přetěžkou... titul budoucí choť arciknížete Františka Ferdinanda bude zníti: Její jasnost paní arcikněžna – choť Žofie, kněžna z Konopiště.*“⁸⁹ Tyto informace se pak ukázaly být částečně liché, neboť predikát „z Konopiště“ se na určitých místech setkal s odporem a budoucí kněžně i jejím potomkům byl nakonec přidělen predikát „z Hohenbergu“.⁹⁰

29. června popisovaly noviny každý jednotlivý detail přísahy, která se konala o den dříve ve vídeňském Hofburgu, kde se shromáždili všichni dospělí arcivévodové habsburského domu: „...*Ceremonie odbyla se dle ohlášeného programu ve vší tichosti a s největší rychlostí. Celý akt trval sotva půl hodiny... před císařem na pravé straně stanul František Ferdinand...od trůnu nalevo zaujali místo arcivévodové...František Ferdinand odebral se ke stolu na němž byl krucifix , položil dva prsty pravé ruky na evangelium, jež držel kardinál Gruscha, do levé ruky vzal přísební formulí a četl ji hlasitě slovo z slovem: „Já, František Ferdinand, z boží milosti arcivévoda rakouský, přísahám bohu všemohoucímu, že uznávám domácí zákony vůbec a při sňatku mém s hraběnkou Žofií Chotkovou zvlášť, že tedy sňatek s hraběnkou Žofií Chotkovou pokládám za morganatický a dítky, které by z něho božím požehnáním vzešly, za neoprávněné k následnictví trůnu rakouského a uherského.“ Na to odešel ke druhému stolu a podepsal tam německé a maďarské listiny...*“⁹¹

Podepsané listiny přečetl předtím ministr zahraničí a císařského rodu hrabě Goluchowski: „*My, arcivévoda František Ferdinand Karel Ludvík Josef Maria Rakouský, d'Este atd., prohlašujeme naše pevné a dobře uvážené*

⁸⁸ Konzervativní deník, vydávaný od roku 1883, který hájil zájmy Národní strany, tzv. Staročechů. Národní politika, [online]. c 2009, poslední revize 31. 3. 2006 [cit. 2. 4. 2009]. Dostupné z: <http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=63520&s_lang=2&title=N%E1rodn%ED%20politika>).

⁸⁹ Cit. dle: Národní politika, 26. června 1900, str. 1.

⁹⁰ Predikát byl součástí rodinné titulatury již od 13. století, kdy jej do rodiny přinesla Gertruda von Hohenberg, manželka římského krále Rudolfa I. Toto jméno zároveň užíval při svých cestách jako pseudonym arcivévoda František Ferdinand d'Este. V současné době žije asi čtyřicet příslušníků nesoucích toto rodové jméno. (Indra B., Tajemství paravánu následníka trůnu, str. 12).

⁹¹ Cit. dle: Národní listy, 29. června 1900, str. 1 – 2.

rozhodnutí pojmouti za manželku vysoce urozenou hraběnkou Žofii Marii Josefínu Albínu Chotkovou z Chotkova a Vojnína, dámu čestného šlechtického Řádu hvězdného kříže a dceru z manželství zesnulého tajného rady, komořího a vrchního velitele turnajů Jeho císařského a královského Apoštolského Veličenstva Bohuslava hraběte Chotka z Chotkova a Vojnína, a jeho rovněž v Pánu odpočívající manželky, hraběnkou Vilemíny, rozené hraběnkou Kinské z Vchynice-Tetova, dámy Řádu hvězdného kříže a Palácové dámy. K tomuto dnešnímu manželskému spojení jsme si vymodlili a zajistili pro zachování od dávna v nejjasnějším Arcidomě trvajících observance a ustanovení pro Nás závazného domácího zákona souhlas Jeho císařského a královského Apoštolského Veličenstva, slovutného vládnoucího císaře a krále Františka Josefa I., našeho vznešeného strýce, jako nejjasnější nejvyšší hlavy celého Arcidomu. Jeho Veličenstvo ráčilo Nám udělit milostivě totéž jako nový důkaz Nejvyššího Jeho milostivého a chtěného smýšlení. Dříve však než přikročíme k uzavření manželského sňatku, prohlašujeme, že naše manželství s hraběnkou Žofií Chotkovou není manželstvím rovnorodým, ale morganatickým, a za takové má být na věčné časy považováno, následkem čehož ani naší paní manželce, ani dětem, které s Božím požehnáním z tohoto manželství doufáme mít, a jejich potomkům nepřináleží ona práva, pocty, tituly, erby, výhody atd., které náleží rovnorodým manželkám a z rovnorodého manželství vzešlým potomkům pánů arcivévodů.

Obzvláště uznáváme a ještě výslovně prohlašujeme, že z našeho výše zmíněného manželství pocházejícím dětem a jejich potomkům nepřisluší právo na následnictví trůnu, protože nejsou příslušníky Nejvyššího domu v královstvích a zemích zastoupených na Říšské radě, a tím také ve smyslu článku zákona 1723:1 a II. v zemích uherské koruny nepřisluší, a také jsou vyloučeni z následnictví.

Zavazujeme se naším slovem, že toto prohlášení, jehož významu a dosahu jsme si plně vědomi, závazně uznáváme jak pro nás, tak pro naši paní manželku a naše z tohoto manželství pocházející děti a jejich potomky a že se nikdy nepokusíme odvolat naše dnešní prohlášení nebo podniknout něco, co by směřovalo k tomu oslabit nebo zrušit jeho závaznou sílu. Na

stvrzení ve dvou exemplářích vydaného prohlášení vyhotovili jsme tyto listiny vlastnoručně a naši arcivévodskou pečetí nechali opatřit. Ve Vídni, 28. června 1900.“⁹²

Tato přísaha se zdála být na první pohled neprůstřelná, ale již o několik let později se přihlásili odborníci na kanonické právo s tím, že je vyloučeno závazné prohlášení jménem ještě neexistujících bytostí a že přísaha tedy není pro potomky následníka závazná. Pro tvrzení, že by František Ferdinand kalkuloval s touto myšlenkou však neexistují žádné důkazy. Vše naopak nasvědčuje opaku. František Ferdinand i Žofie byli hluboce věřícími katolíky a porušení přísahy se tak zdá celkem nepravděpodobné. Navíc lidé, kteří dlouhodobě přicházeli do styku s arcivévodovou rodinou, dosvědčují, že děti nebyly vychovávány jako budoucí následníci trůnu. Rovněž způsob, jakým se arcivévoda staral o hmotné zabezpečení svých dětí v budoucnu, nenásvědčuje tomu, že by pro ně počítal s výhodami, které členům habsburského domu přinášel fond založený Marií Terezií. Nejstarší syn Max se měl stát důstojníkem, pro mladšího Ernsta plánoval dráhu duchovního a Žofie, přezdívaná „Pinkí“, se měla vdát za některého rakouského šlechtice.⁹³

Plány Františka Ferdinanda potvrdila i sama jeho dcera Žofie Nostitz-Rienecková v archivním rozhovoru odvysílaném v dokumentu České televize, kde se zmiňuje i o domnělých a mezi lidmi rozšířených ambicích své matky: „*Mé matce nikdy nevadilo, že se nestane císařovnou. To spíš mému tatínkovi to vadilo a uráželo ho to, a přesto by nikdy neporušil svou přísahu a zachoval by ji i jako císař.*“⁹⁴

Případné budoucí přiznání vyššího titulu pro Žofii spadalo do kompetence císaře jako hlavy rodiny a renunciační přísahu by to nijak neporušovalo. Žofie by pak nemusela při oficiálních příležitostech stát až za poslední dospělou arcivévodkyní, ale mohla by vystupovat jako důstojná manželka císaře.⁹⁵

⁹² Cit. die: Lidové noviny, 1. července 1900, str. 2.

⁹³ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 68, 78.

⁹⁴ Nostitz-Rienecková Ž., Následník trůnu, 1996.

⁹⁵ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 79.

4.3. Ohlas sňatku v české a uherské společnosti

Sňatek vyvolal v různých částech monarchie odlišné reakce. Vídeňané měli povětšinou na adresu hraběnky jízlivé poznámky;⁹⁶ jiná situace byla ovšem v Uhrách a v Čechách. Právě reakce v Uhrách byla na stránkách českých novin přetřásána poměrně hodně.

Maďaři, kteří si nikdy nenechali vzít příležitost ukázat svou nezávislost na Vídni, se snažili o rozpoutání debaty na téma renunciační přísahy v parlamentu. Maďarské právo pojem morganatický sňatek totiž neznalo. Pojem nerovnorodý sňatek byl totiž součástí habsburského rodinného řádu, který však nebyl pro Uhry závazný. Objevovaly se dva názory na věc: první, který byl zastáncem arcivévodovy přísahy a odkazoval na to, že podle Pragmatické sankce mohou být dědičnými uherskými králi jen rakouští arcivévodové,⁹⁷ druhý, který byl především názorem krajní levice, odkazoval na již dřívější sňatky uherských králů s neurozenými dámami a navíc připomínal, že pro papeže není problém zprostit někoho přísahy. Odpůrci renunciací také kritizovali, že Uhersko bude dlouho bez královny.⁹⁸ Podle nich se dle ústavy nemohl arcivévoda zříci žádných práv za svoji ženu ani za své děti. Ty by se mohly svých práv vzdát až po své zletilosti.⁹⁹

Některé deníky také nezapomínaly vyzdvihnout Žofiin vztah k Uhrám: „S velkým zadostiučiněním vítají uherské listy okolnost, že příští choť arciknížete Františka Ferdinanda mluví plynne maďarsky a že na svých častých cestách Uhrami s oblibou maďarsky mluvila i uvádí se na paměť, že hr. Chotková po matce pochází z rodu uherských hrabat Berchtoldů a že styky její s uherskými příbuznými jsou velmi přátelské.“¹⁰⁰

Reakce Uher, která mohla Františku Ferdinandovi na jednu stranu zalichotit, však musí být brána v celém svém důsledku. Šlo o snahu dostat na uherský trůn jiného panovníka, než který sedí ve Vídni, a rozejít se tak s Rakouskem. Pragmatická sankce však byla roku 1723 schválena

⁹⁶ Gröbningová S.-M., Vraždy v rodě habsburském, str. 198.

⁹⁷ V Lidových novinách se 27. června dokonce dočteme, že některý uherský tisk chválí císaře za to, že Františku Ferdinandovi povolil sňatek a zároveň mohl stále zůstat následníkem.

⁹⁸ Cit. dle: Národní listy, 28. června 1900, str. 2.

⁹⁹ Cit. dle: Národní listy, 30. června 1900, str. 1.

¹⁰⁰ Cit. dle: Národní politika, 28. června 1900, str. 1.

uherským sněmem jako zákon a tyto snahy tak nemohly najít větší odezvu. Pokud by potomci Františka Ferdinanda nebyli arcivévody, nemohli se stát ani králi uherskými. Uherský sněm se nakonec v tomto sjednotil a text renunziace byl přijat jako zákon.¹⁰¹

Reakce v Čechách navazovala v menším měřítku na kritiku uherskou: „Jako státní právo uherské neobmezuje krále uherského při uzavírání sňatku podmínkou, že manželka jeho – má-li sloužit královnou – musí býti z krve královské; rovněž tak nezná státní právo vlasti Přemyslovy žádných podobných německých obmezení pro krále a dědice koruny české...Byly-li by dle uherského státního práva dívky vzešlé z nastávajícího manželství arcivévody Františka Ferdinanda d'Este oprávněnými dědici trůnu uherského, byly by jimi stejně dle státního práva českého vzhledem ku trůnu českému.“¹⁰²

S ohledem na výše zmíněnou Pragmatickou sankci, která byla za zákon přijata i v českých zemích, však podobné úvahy ztrácejí smysl. Je sice pravda, že Mladočeši byli pravděpodobně připraveni podpořit v budoucnu arcivévodu při zrušení renunzičního prohlášení, František Ferdinand však tyto ambice s největší pravděpodobností neměl a o spolupráci s Národní stranou svobodomyslnou ani nestál.¹⁰³

4.4. Svatební obřad na zámku v Zákupích

Datum sňatku bylo stanoveno na 1. července 1900. Obřad se měl konat na zákupském zámku,¹⁰⁴ který byl vdovským sídlem nevlastní matky Františka Ferdinanda, arcivévodkyně Marie Terezie. František Josef vyjádřil přání, aby se členové Arcidomu obřadu neúčastnili.¹⁰⁵

¹⁰¹ Pernes J., O trůn a lásku, str. 124 – 125.

¹⁰² Cit. dle: Lidové noviny, 1. července 1900, str. 2.

¹⁰³ Pernes J., O trůn a lásku, str. 169 – 170.

¹⁰⁴ Renesanční zámek, jehož titulárním vévodou byl od roku 1815 jediný syn Napoleona Bonaparta – Napoleon III, zvaný též Orlik (1811 – 1832). Po roce 1848 sloužil jako letní sídlo excísaře Ferdinanda I. Dobrotivého. Po smrti arcivévody Karla Ludvíka, roku 1896, se stal vdovským sídlem arcivévodkyně Marie Terezie. (Zákupy – zámek (NKP) – Historie, [online]. c 2009, poslední revize 5. 3. 2009 [cit. 18. 3. 2009]. Dostupné z:

<http://www.npu.cz/zprist/zobrazeni_pamatky/?pamatka=171&co=historie>).

¹⁰⁵ Galandauer J., František Ferdinand d'Este, str. 68 – 69.

V tisku se spekovalo, zda se obřadu účastní alespoň bratři arcivévody, Otto a Ferdinand Karel.¹⁰⁶ Tyto zprávy se nakonec nepotvrdily a obřadu se z habsburské rodiny zúčastnila jen Marie Terezie se svými dcerami. Ze strany Žofie byl přítomen její bratr Karel Chotek, jenž byl zároveň i hlavou rodu Chotků, a dorazily i její sestry se svými manžely.¹⁰⁷

Obřad začal v půl jedenácté v zámecké kapli. Ženich si oblékl slavnostní uniformu generála jízdy a nevěsta, které se ve vlasech třpytil brilantový diadém, měla na sobě bílé atlasové šaty. Obřad vykonal místní děkan Vilém Hikisch a slovo „ano“ prý oba snoubenci pronesli velice jasným a zřetelným hlasem. Po obřadu byla zahrána císařská hymna a poté se od půl dvanácté konala hostina. Během hostiny sem byl doručen telegram, ve kterém císař povyšoval Žofii na „kněžnu z Hohenbergu“ a její oslovení mělo znít „knížecí Milosti“. Krátce po hostině odcestovali manželé na Konopiště, kde jim začala nová etapa jejich života.¹⁰⁸

V řadě novinách se objevila blahopřání novomanželům ke sňatku; pro ukázkou uveďme alespoň blahopřejný projev českých paní choti arcivévody: *„Jménem tisíců a tisíců českých žen vítáme Vás, vznešená paní, jako dceru staroslavného rodu českého, jehož jméno nerozlučně je spojeno se slávou a ctí království českého, na rodné půdě. Po boku nejvznešenějšího pána, Jeho c. k. Výsosti buďte ochránkyní, přímělkyní a podporou vlasti a národa. Přijměte, vznešená paní, hold a projev oddanosti žen českých...“*¹⁰⁹ Další blahopřání se objevila například ve Věstníku obecním Královského hlavního města Prahy nebo v týdeníku Obnova.

Sňatek arcivévody vyvolal u obyčejných obyvatel sympatie, neboť sňatek z lásky se v panovnických rodinách moc často nekonal. František Ferdinand tím u obyvatel získal alespoň trochu „lidštější“ tvář.

¹⁰⁶ Cit. dle: Národní politika, 28. června 1900, str. 1.

¹⁰⁷ Cit. dle: Lidové noviny, 3. července 1900, str. 5.

¹⁰⁸ Cit. dle: Národní Listy, 2. července 1900, str. 2.

¹⁰⁹ Cit. dle: Tamtéž, str. 2.

5. Závěr

Předčasná smrt arcivévody Františka Ferdinanda d'Este a jeho ženy, vévodkyně Žofie z Hohenbergu, byla spouštěcím mechanismem k vypuknutí války, jež později přerostla ve světovou. Na jejím konci přestala habsburská monarchie existovat, a tak události, ke kterým v životě Františka Ferdinanda a Žofie došlo roku 1900 a o kterých pojednává tato práce, jsou dnes z větší části zapomenuty.

Jejich sňatek zůstává dnes v myslích lidí již jen jako obraz bohatého následníka trůnu, který se oženil s chudou českou hraběnkou. Není však již příliš známo, jak složité bylo pro oba sňatku dosáhnout a jaký postoj k celé záležitosti zaujímal širší veřejnost. Na stránkách tisku se ve spojitosti s arcivévodovou renunciační přísahou vedly nejrůznější dohady ohledně otázky nástupnictví a skutečnost, že se v konečném důsledku ukázaly kvůli jeho předčasné smrti jako zbytečné, je již věcí budoucí souhry okolností.

Ve své práci jsem se chtěla zaměřit především na ohlas, jaký sňatek vyvolal v českých zemích. Po prostudování dobového tisku jsem však zjistila, že čeští novináři reagovali ve spojitosti se sňatkem v mnoha případech na články v tisku uherském, a proto se i uherský postoj k dané věci stal součástí předkládané práce. Nezbytnou částí je rovněž kapitola týkající se vztahu Františka Ferdinanda a Žofie, stejně tak jako dvě úvodní kapitoly o dětství, dospívání a důležitých názorech obou hlavních postav této práce. Beze všech těchto informací by si čtenář jen těžko udělal skutečnou představu o tom, jak výjimečnou událostí byl z mnoha hledisek sňatek, jenž se uskutečnil bez velkých oslav první červencový den roku 1900.

Smrtí následnického páru se však celá věc ještě neuzavírala. Záležitost týkající se renunciační přísahy měla svou dohru po první světové válce. Podle mírové smlouvy uzavřené v Saint Germain připadl společný majetek habsburského rodu těm státům vzniklým z Rakouska-Uherska, na

jejichž území ležel.¹¹⁰ Majetek Hohenbergů tak z tohoto hlediska konfiskaci nepropadal, avšak radikální česká veřejnost se pro zabavení majetku jednoznačně vyslovila. V poslanecké sněmovně pak poslanec Bartošek přednesl tento návrh 5. srpna 1921 a o týden později byl zákon odhlasován. Z konopištského zámku byly děti Františka Ferdinanda vystěhovány. Zabavení majetku Hohenbergů vyvolalo protesty a pobouření v mnoha zemích Evropy.¹¹¹ Věc nenašla podporu ani u většiny československé veřejnosti. Proti se postavil například historik Josef Pekař, který o celé kauze píše v knize *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*.¹¹² Konfiskace majetku Hohenbergů, a tím i de facto jejich uznání za členy habsburské rodiny, mohlo vést také k tomu, že v případě návratu Habsburků na český trůn si potomci Františka Ferdinanda a Žofie mohli nárokovat svá nástupnická práva. Československá republika si své postavení uhájila a k návratu Habsburků nakonec nedošlo, proto můžeme tuto hypotézu zanechat v rovině historických „kdyby“.

Pravnučka Františka Ferdinanda, kněžna Sofie z Hohenbergu, se v roce 2006 rozhodla požádat o vrácení státního zámku Konopiště a celého majetku k němu příslušejícího. Tato kauza, kterou v březnu 2008 zamítl i Nejvyšší soud ČR, bude mít možná svoji konečnou dohru u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.¹¹³

¹¹⁰ Soukromé vlastnictví osob, jež oficiálně rezignovali na svá nástupnická práva, tak mělo zůstat nedotčené. (Županič J., *Habsburkové ve 20. století*, Historický obzor, 1/2 2006, str. 5 – 6).

¹¹¹ Pernes J., *O trůn a lásku*, str. 248 – 250.

¹¹² Pekař J., *Omyly a nebezpečí pozemkové reformy*, str. 63 – 67.

¹¹³ NS zamítl dovolání Hohenbergové, která si dělá nárok na Konopiště, [online]. c 2008, poslední revize 25. 3. 2008 [cit. 18. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/tema/index_view.php?id=303970&id_seznam=9097>.

6. Použitá literatura:

Prameny:

Nostitz-Rienecková, Žofie: rozhovor v dokumentu Následník trůnu, 1996.

České televize 1, 22 .7. 2008.

Obecný zákon trestní daný dne 27. května 1852, s dodatkem daným dne 17. prosince 1862, Praha: I. L. Koerber, 1863.

Periodika vycházející roku 1900:

Český denník

Lidové noviny

Národní listy

Národní politika

Obnova

Věstník obecní Královského hlavního města Prahy

Zlatá Praha

Odborné publikace:

Beránková, Milena, Dějiny československé žurnalistiky, Praha: Novinář, 1981.

Brožovský, Miroslav, Konopiště, Praha: Památkový ústav středních Čech v Praze ve spolupráci s vydavatelstvím LUH, 1999.

Cerman, Ivo, Chotkové: Příběh úřednické šlechty, Praha: Lidové noviny, 2008.

Galandauer, Jan, František Ferdinand d'Este, Praha: Svoboda, 1993.

Größingová, Sigrid-Maria, Lásky trůnu habsburského, Praha: Melantrich, 1992.

Größingová, Sigrid-Maria, Vraždy v rodě habsburském, Praha: Ikar, 2003.

Hammondová, Beate, Největší milostný příběh na dvoře habsburském, Praha: Ikar, 1999.

Indra, Bořivoj, Tajemství paravánu následníka trůnu, Praha: Havran, 2004.

Mihola, Rudolf, Tajemství Konopiště, Benešov: Start, 2007.

Němec, Vilém, Vysoký pán konopišťský aneb, Nelichotivý portrét následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este, Jihlava: Madagaskar, 1996.

Pekař, Josef, Omyly a nebezpečí pozemkové reformy, Praha: Vesmír, 1923.

Pernes, Jiří, O trůn a lásku, Praha: Brána, 2007.

Werstadt, Jaroslav, Zápas Františka Ferdinanda o záchranu habsburské monarchie, Praha: Historický klub, 1991.

Winder, Ludwig, Následník trůnu, Praha: Aurora, 1997.

Odborná periodika:

Županič, Jan, Habsburkové ve 20. století, Historický obzor, 2006, ročník 17, č. 1/2.

Internetové zdroje:

Aurel Popovici, [online]. c 2009, poslední revize 2009 [cit. 25. 3. 2009]

Dostupné z:

<http://www.absoluteastronomy.com/topics/Aurel_Popovici>.

Bedřich Habsburský - Friedrich von Habsburk, [online]. c 2007, poslední revize 29.6.2007 [cit. 1. 3. 2009]. Dostupné z:

<http://www.hrady.cz/wnd_show_text.php?tid=15539>.

Národní politika, [online]. c 2009, poslední revize 31. 3. 2006 [cit. 2. 4. 2009]. Dostupné z:

<http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=63520&s_lang=2&title=N%E1rodn%C3%99politika>.

NS zamítl dovolání Hohenbergové, která si dělá nárok na Konopiště, [online]. c 2008, poslední revize 25. 3. 2008 [cit. 18. 3. 2009]. Dostupné z:

<http://www.ceskenoviny.cz/tema/index_view.php?id=303970&id_seznam=9097>.

Rodina Kinských, [online]. c 2008, poslední revize 2008 [cit. 22. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://www.kinskycastleles.com/rodina-kinskych.htm>>.

Svatba, [online]. c 2009, poslední revize 17 .5. 2009 [cit. 31.5. 2009]. Dostupné z: < <http://www.franzferdinand.cz/cz/Zofie-Chotkova/Svatba>>.

Zákupy – zámek (NKP) – Historie, [online]. c 2009, poslední revize 5. 3. 2009 [cit.18. 3. 2009]. Dostupné z: <http://www.npu.cz/zprist/zobrazeni_pamatky/?pamatka=171&co=historie>.

Životopis Rudolfa, [online]. c 2008, poslední revize 19. 10. 2008 [cit. 21. 3. 2009]. Dostupné z: <<http://korunniprincrudolf.blog.cz/rubriky/zivotopis-rudolfa>>.

7. Anotace

Předmětem této práce je snaha o zachycení okolností, za kterých se 1. července 1900 uskutečnil sňatek arcivévody Františka Ferdinanda d'Este s hraběnkou Žofií Chotkovou. Pozornost je věnována především postoji dobového českého tisku k situaci, která v souvislosti se sňatkem nastala.

V prvních dvou úvodních kapitolách je nastíněn život Františka Ferdinanda a Žofie před jejich společným seznámením, určitý prostor je zároveň věnován reformním plánům arcivévody, zároveň je zde zmínka o pozdějším domovu následnického páru – Konopišti.

Těžiště mé práce spočívá ve třetí a čtvrté kapitole. Třetí kapitola je zaměřena na okolnosti seznámení hraběnky s arcivévodou, na jejich následný boj za možnost sňatku a taktéž na jejich šťastné manželství, které ukončila až společná smrt roku 1914 v Sarajevu.

Poslední kapitola se zabývá reakcí českého tisku na vztah snoubenců a na renunciační přísahu Františka Ferdinanda, ve které se vzdal především nástupnických práv pro svou ženu i budoucí potomky a která byla v tisku v souvislosti se sňatkem zmiňována nejčastěji. Současně také sledujeme snahu tisku co nejpodrobněji informovat o průběhu vlastního svatebního obřadu.

Annotation

The topic of my bachelor's thesis is the wedding of Archduke Franz Ferdinand of Austria with countess Sophie Chotek and the circumstances that have influenced the wedding. Particularly, the Czech press' attitude towards the wedding is analyzed.

The first two introductory chapters are dealing with the lives of Franz Ferdinand and Sophie before they have met; the reformatory plans of the Archduke and also their home-to-be Konopiště.

The main focus of my thesis lies in the third and the fourth chapters. The third chapter is depicting their relationship from the day they have met, their subsequent struggle for the opportunity of marriage, their happy marriage that ended up by the joint death in the year 1914 in Sarajevo.

The last chapter is dedicated to the Czech press' reaction to the relationship of the newly weds and Frantisek's renouncement oath, in which he gave up all succession for his wife and possible offspring which were, in context of their marriage, mentioned the most frequently. At the same time we are following the effort of the press to inform in detail about the wedding ceremony itself.

8. Přílohy

Obr. 1: Karel Ludvík a Marie Annunciata s rodinou (zcela vlevo sedí malý František Ferdinand).¹¹⁴

Obr. 2: Bohuslav Chotek s dcerami (první zleva sedí Žofie).¹¹⁵

¹¹⁴ Mihola R., Tajemství Konopiště, str. 9.

¹¹⁵ Černan I., Chotkové: Příběh úřednické šlechty, str. 529.

Obr. 3: Arcivévoda František Ferdinand d'Este v uniformě generálmajora carské armády na fotce z roku 1892.¹¹⁶

Obr. 4: Hraběnka Žofie Chotková, majitelka neuvěřitelně štíhlého pasu.¹¹⁷

¹¹⁶ Ferrer J., O trůn a lásku, obrázková příloha str. 7.

¹¹⁷ Mihoľ R., Tajemství Konopiště, str. 15.

Obr. 5: Hudební odpoledne v roce 1897. U piana arcivévodkyně Isabella, kolem ní její dcery, František Ferdinand s houslemi a vedle něj v bílé halence Žofie Chotková.¹¹⁸

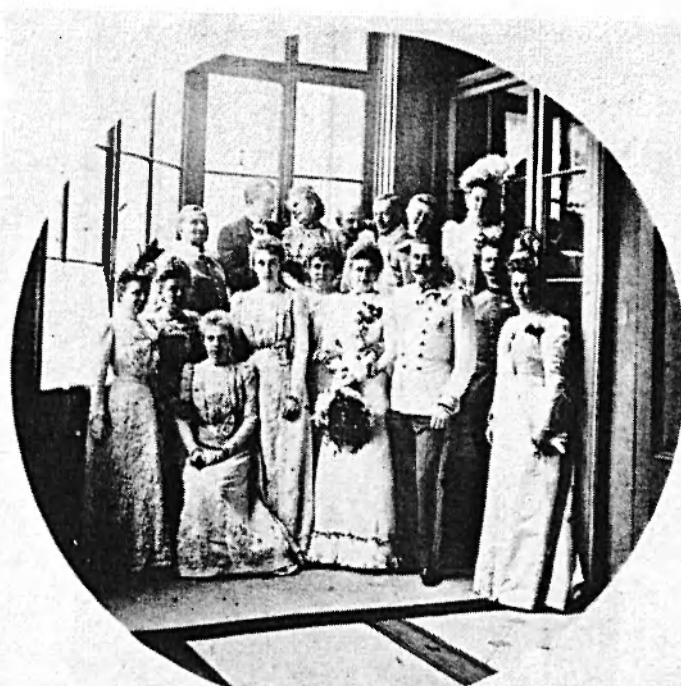

Obr. 6: Konopiště – domov následnického páru.¹¹⁹

¹¹⁸ Pernes J., O trůn a lásku, obrázková příloha str. 12.
¹¹⁹ Archív autorky.

Obr. 7: Novomanželský pár.¹²⁰

Obr. 8: Novomanželé se svatebními hosty.¹²¹

¹²⁰ Svatba, [online]. c 2009, poslední revize 17 .5. 2009 [cit. 31.5. 2009]. Dostupné z: <
<http://www.franzferdinand.cz/cz/Zofie-Chotkova/Svatba>>.

¹²¹ Miho a R., Tajemství Konopiště, str. 18.

Obr. 9: Arcivévoda František Ferdinand d'Este s kněžnou Žofií z Hohenbergu.¹²²

Obr. 10: František Ferdinand s Žofií a dětmi.¹²³

¹²² Mihola R., Tajemství Konopiště, str. 19.

¹²³ Pernes J., O trůn a lásku, obrázková příloha str. 16.

Obr. 11: Arcivévodova rodina na lovu v konopištských lesích.¹²⁴

Obr. 12: Arcivévoda s vévodkyní krátce před atentátem v Sarajevu.¹²⁵

¹²⁴ Pernes J., O trůn a lásku, obrázková příloha str. 18.

¹²⁵ Pernes J., O trůn a lásku, obrázková příloha str. 19.

Obr. 13: Deník Národní politika informuje o sarajevském atentátu.¹²⁶

¹²⁶ Národní politika, 29. června 1914, str. 1.